

SP stelt correctief referendum voor

Door [J.M.C.M. Smarius](#) - 7 november 2020
Geplaatst in [Democratie](#)

Ronald van Raak, Tweede Kamerlid van de SP, heeft eind januari 2019 een initiatiefvoorstel voor het invoeren van een correctief referendum voorgesteld.

Ik ben daar al zeer lang voorstander van en ik ben verheugd dat deze mede-Brabander, geboren in een plaats 10 km ten zuiden van mijn eigen geboorteplaats, nu officieel is gekomen met het voorstel om het correctief referendum in Nederland in te voeren.

“Een meerderheid in de Tweede Kamer is positief over de initiatiefwet van SP’er Ronald van Raak om een bindend, correctief referendum mogelijk te maken. Een groot deel van de oppositiepartijen is voor, en ook de regeringspartijen D66 en ChristenUnie zien wel wat in het idee.” ¹

De ellende is natuurlijk, dat machthebbers over het algemeen helemaal geen zin hebben om hun macht af te staan. En dat die machthebbers mogelijkheden om van hun macht te worden ontnomen dan ook in wettelijke regelingen aan zodanige voorwaarden hebben geknoopt, dat machtswijziging in de praktijk vrijwel ondenkbaar wordt.

SP stelt correctief referendum voor

Twee Kamers, twee keer stemmen, een twee derde meerderheid...

Zo moet in Nederland niet alleen de Tweede Kamer akkoord gaan met een correctief referendum, maar ook de Eerste Kamer. En omdat het een grondwetswijziging betreft, moet er na verkiezingen opnieuw gestemd worden door beide Kamers van het parlement en is een tweederdemeerderheid nodig om het correctief referendum daadwerkelijk in te voeren.

Eigenlijk is dat vreemd in een land dat zichzelf democratie noemt. En waar het gewoon is, dat het deel van het volk, dat onderdeel uitmaakt van een bepaalde groep, bij stemmenmeerderheid beslist. Betalende leden van een politieke partij bepalen bij meerderheid van stemmen wie de fractieleider van die politieke partij wordt in de Tweede Kamer. Leden van een vereniging bepalen binnen die vereniging bij meerderheid van stemmen wat er beslist wordt. Aandeelhouders van ondernemingen bepalen bij meerderheid van stemmen van de aandeelhouders het beleid van die ondernemingen.

Waarom kan hetzelfde niet in een land? Waarom kan het volk van een land niet zelf beslissen wat het beleid moet zijn van de regering van dat land? In Zwitserland kan het wel. Waarom bij ons niet?

Winston Churchill heeft ooit gezegd:

'Many forms of Government have been tried, and will be tried in this world of sin and woe. No one pretends that democracy is perfect or all-wise. Indeed it has been said that democracy is the worst form of Government except for all those other forms that have been tried from time to time....' ²

In feite was Churchill toch wel positief over de bestaande vorm van Government:

"How is that word "democracy" to be interpreted? My idea of it is that the plain, humble, common man, just the ordinary man who keeps a wife and family, who goes off to fight for his country when it is in trouble, goes to the poll at the appropriate time, and puts his cross on the ballot paper showing the candidate he wishes to be elected to Parliament—that he is the foundation of democracy. And it is also essential to this foundation that this man or woman should do this without fear, and without any form of intimidation or victimization. He marks his ballot paper in strict secrecy, and then elected representatives and together decide what government, or even in times of stress, what form of government they wish to have in their country. If that is democracy, I salute it. I espouse it. I would work for it." ³

Dat was in 1944.

Wat als volksvertegenwoordigers zich loszingen van het volk?

Het probleem ontstaat, zodra de "elected representatives" zich niet meer als zodanig blijken te gaan gedragen en beginnen onafhankelijk van de kiezer te opereren, om een regering te vormen, of om

SP stelt correctief referendum voor

deze al of niet te steunen. Dan is een “elected representative” niet langer een vertegenwoordiger van het volk, maar een vertegenwoordiger van een politieke partij die al of niet gebaat is bij een bepaalde vorm van samenwerking met anderen. En dat is in Nederland reeds lang aan de hand.

Waarom deed Ronald van Raak zijn voorstel om een bindend correctief referendum in te voeren?

“Als de politiek zoveel besluit wat de bevolking echt niet wil, is er iets mis met de democratie. Dat concludeerde ook een staatscommissie onder leiding van Johan Remkes. Vreemd was het wel, dat ik op 27 september 2017 in vak ‘K’ zat: op de plek in de Tweede Kamer waar normaal gesproken de ministers zitten. Ik zat daar om een wet te verdedigen die ik zélf helemaal niet had gemaakt en die ook geen enkele kans van slagen had. Het ging om het bindend referendum, een wet die was gemaakt door Kamerleden van GroenLinks, PvdA en D66. Maar deze partijen weigerden plotseling om hun eigen wet in de Kamer te verdedigen, waarna ik besloot om dan zélf die taak maar op me te nemen. De discussie over het referendum begon al in de jaren zeventig, toen een nieuwe generatie van progressieve intellectuelen zocht naar nieuwe manieren om invloed uit te oefenen op de politiek. Vaak waren dat de hoog opgeleide en individualistische burgers die zich steeds minder thuis voelden bij de politieke partijen of bij de vakbonden en zochten naar manieren om als individu meer invloed te kunnen uitoefenen op de politieke besluitvorming. Nu zijn het veel gewone mensen die enthousiast zijn geworden over het referendum. Nederland heeft een ‘representatieve’ democratie, wat wil zeggen dat mensen hun vertegenwoordigers kiezen in het parlement, dat daarna uit hún naam de regering controleert en de wetten bepaalt. Steeds vaker merk ik echter dat mensen het vertrouwen in onze democratie hebben verloren, vooral in de buurten waar bewoners niet de beste opleidingen of hoogste inkomens hebben. Veel te vaak ook hoor ik mensen zeggen dat ze niet meer gaan stemmen, omdat ze ‘daar in politiek Den Haag’ toch niet bereid zijn om naar hén te luisteren.”⁴

Remkes stelde het al voor

Dit lijkt mij een volstrekt legitieme grond om een correctief referendum voor te stellen. Of mensen, die zich steeds minder thuis voelen bij politieke partijen of vakbonden, nu hoogopgeleide burgers zijn of gewone mensen, maakt geen verschil. Beide categorieën maken deel uit van het volk.

Het is juist, dat het correctief referendum op 13 december 2018 tot de top drie van de aanbevelingen van de Commissie Remkes werd gerekend.⁵

De Raad van State waarschuwde op 18 september 2019 dat het bindend referendum tegenstellingen in de samenleving vergroot en de daadkracht van de overheid aantast. “Invoeren van het bindend referendum is mogelijk, maar dan moeten voor- en nadelen scherp worden gewogen. En dat gebeurt niet in het initiatiefwetsvoorstel van SP-Kamerlid Ronald van Raak.”⁶ Hoezo niet?

En de Raad van State ziet geen belemmeringen...

De Raad van State overwoog in het advies van 18 september 2019, gepubliceerd 28 oktober 2019:

SP stelt correctief referendum voor

“De Afdeling advisering van de Raad van State merkt allereerst op dat er geen staatsrechtelijke belemmeringen zijn tegen de invoering van het correctief referendum. Het betreft echter wel een principiële en ingrijpende wijziging van het staatsbestel die een grondwetswijziging vergt. Een dergelijke ingrijpende wijziging vereist een grondige motivering, waarbij niet alleen de voordelen van het voorgestelde instrument, maar ook de eventuele nadelen zorgvuldig dienen te worden besproken en afgewogen. De toelichting schiet in dat opzicht te kort. Daarnaast maakt de Afdeling opmerkingen over wezenlijke onderdelen van het voorstel zoals de lijst met uitzonderingen en de voorwaarden voor het houden van het referendum. Zij adviseert in het licht daarvan om het wetsvoorstel op een aantal punten aan te passen. Ten slotte heeft de Afdeling opmerkingen over de keuze om het bindende referendum ook in te voeren voor de centrale overheden en over de vormgeving van dergelijke referenda.”⁷

...maar ziet toch beren op de weg

De Raad van State ziet dus geen staatsrechtelijke belemmeringen voor invoering van een correctief referendum, maar wil wel een grondigere motivering zien dan die in het voorstel van Van Raak.

Dat een correctief referendum een manier is om besluiten van de politiek tegen te houden, die niet de belangen van de mensen in het land dienen, is kennelijk in de ogen van de Raad van State van een zich democratisch noemend land niet een voldoende overtuigend argument om over invoering van een correctief referendum zonder verdere motivering volmondig positief te adviseren. Vreemd is dat. Tenslotte is een correctief referendum juist een probaat middel om in een democratie de macht te laten waar die hoort, aan het volk. Dat behoeft toch geen nadere motivatie meer.

En het kabinet? Minister Ollongren?

Hoe dan ook, tegenwoordig ziet het er naar uit dat het correctief referendum er gaat komen.

Nu op 9 september 2020 bleek dat een meerderheid van de Tweede Kamer positief is over het idee van Ronald van Raak om een correctief referendum in te voeren, was de vraag wat de regering vond.

“Minister Ollongren van Binnenlandse Zaken zei namens het kabinet dat zij het initiatief niet zal blokkeren, maar er zitten volgens haar wel nadelen aan het middel. Zo is de kans groot dat een grote groep van de bevolking teleurgesteld wordt, wat weer tot spanningen kan leiden. En het kan voor de politiek erg moeilijk zijn om vast te stellen waarom de bevolking precies tegen een wet heeft gestemd, denkt de minister.”⁸

Dat het kabinet het initiatief van Van Raak niet zal blokkeren, is gunstig voor de voorstanders van een correctief referendum. Dat een grote groep van de bevolking teleurgesteld zou kunnen zijn, is de consequentie van de democratische regel dat de meerderheid beslist. Ook in het huidige systeem kunnen beslissingen van het parlement teleurgestelde groepen achter laten. Dat het voor de politiek erg moeilijk kan zijn om vast te stellen waarom de bevolking precies tegen een wet heeft gestemd, doet niet ter zake. Het gaat er alleen om, dat de bevolking in meerderheid tegen iets heeft gestemd.

SP stelt correctief referendum voor

Niet waarom de bevolking tegen heeft gestemd. Bovendien is in deze tijd van grote openbaarheid en regelmatige peilingen vaak al lang duidelijk waarom hoeveel mensen ergens tegen zijn.

Op naar de volgende hobbels

De omstandigheden lijken gunstig om nu de volgende hobbels te nemen. Eerst een meerderheid in de Eerste Kamer, vervolgens verkiezingen, al gepland in maart 2021, en een tweederdemeerderheid in Tweede en Eerste Kamer. Tussentijds kan onderhandeld worden over het hoe, hoe vaak en onder welke omstandigheden gebruik kan worden gemaakt van het correctief referendum. Daarbij lijkt het mij logisch te kijken naar het Zwitserse systeem.

Maar het zal misschien geen gemakkelijk te lopen race zijn. Nieuw gekozen parlementariërs dienen in tweederdemeerderheid bereid te zijn hun zojuist verworven macht en de macht van hun politieke partijen af te staan aan het volk. Of dat gebeurt, hangt af van zowel de politieke situatie als van de overtuiging en gemoedstoestand van deze politici op het moment dat daarover beslist moet worden.

Natuurlijk kunnen peilingen, pers en sociale media daar invloed op hebben, net zo goed als de al of niet door media beïnvloede mate van betrokkenheid van de meerderheid van het volk bij de keuze voor of tegen een correctief referendum. Maar indien meer dan een derde van de Kamerleden geen zin heeft in een correctief referendum, komt het er niet. Voorstanders van dat correctieve referendum hebben dan de taak die politici op tijd tot andere gedachten te brengen. Zoals door deze politici erop te wijzen, dat wie niet bereid is om te doen wat de meerderheid van het volk wil, in feite ongeschikt is om als volksvertegenwoordiger op te treden. Dat kan in 2021, met zo'n 17 politieke partijen die allemaal aan het woord willen zijn, best een langdurig opwindend spektakel opleveren.

'De slijmerige vloeibaarheid van de Nederlandse politiek'

Arendo Joustra, hoofdredacteur van Elsevier Weekblad, vindt dat een referendum "hoort bij landen met een tweepartijstelsel, waar ze gewoon zijn andere partijen te vernederen en te kleineren", en vloekt "met de historisch gegroeide democratische bestuurscultuur" van Nederland. ⁹ Je zou toch wensen dat een hoofdredacteur van een degelijk weekblad zich behoorlijk informeert voordat hij dergelijke onzin uitkraamt. De Verenigde Staten van Amerika hebben een tweepartijstelsel met twee partijen, die gewoon zijn elkaar te vernederen en te kleineren, maar ze kennen geen correctief referendum. Zwitserland heeft al vele decennia lang, tot grote tevredenheid van het eigen volk, een correctief referendum. En zes politieke partijen. Niet twee.

De zogenaamde "historisch gegroeide democratische bestuurscultuur", die Joustra zo bewondert, noemde Theodor Holman in 2017 juist smalend de slijmerige vloeibaarheid van de Nederlandse politiek: "Al wat politici tijdens verkiezingen met grote stelligheid beweerden, moet nu worden gelogenstraft. VVD moet nu samenwerken met GroenLinks en D66.

De slijmerige vloeibaarheid van de Nederlandse politiek wordt als een voordeel uitgelegd, maar je zou het ook oneerlijk kunnen noemen tegenover de stemmers. Hebben die op de VVD gestemd om met

SP stelt correctief referendum voor

GroenLinks samen te gaan? Onze handjeklappolitiek geeft de democratie een hypocriet mombakkes. Vooral als het CDA in de Tweede Kamer tegen de Oekraïne-inlegvelletjes stemt en in de Eerste Kamer voor.”¹⁰ Zoiets heet in goed Nederlands volksverlakkerij.

Een van de recente nieuwtjes is overigens, dat de SP volgens het laatste verkiezingsprogramma de euro af wil schaffen. “De euro is onhoudbaar”, zo schrijft de partij, “omdat de economieën van de eurolanden onvergelykbaar zijn.” De SP wil met “vergelykbare landen” voorbereidingen treffen voor de ontwikkelingen van een nieuwe munt.¹¹ Ook daar ben ik het reeds lang volledig mee eens.

Noten bij dit artikel van J. Smarius

¹ : Steun in Kamer voor SP-plan correctief referendum, 9 september 2020

<https://nos.nl/artikel/2347506-steun-in-kamer-voor-sp-plan-correctief-referendum.html>

² : The Worst Form of Government, Winson Churchill, 11 november 1947

<https://winstonchurchill.org/resources/quotes/the-worst-form-of-government/#:~:text=%27Many%20forms%20of%20Government%20have,%27>

³ : Winston Churchill in House of Commons, 8 december 1944

<https://richardlangworth.com/worst-form-of-government>

⁴ : De revolutie van het referendum, door Ronald van Raak

<https://www.sp.nl/achtergrond/revolutie-van-referendum>

⁵ : Wat zijn de belangrijkste aanbevelingen van de commissie-Remkes? Staatscommissie parlementair stelsel

<https://www.staatscommissieparlementairstelsel.nl/actueel/nieuws/2018/12/13/wat-zijn-de-belangrijkste-aanbevelingen-van-de-commissie-remkes>

⁶ : De Raad van State wil een hoge drempel voor het bindend referendum, door Wendelmoet Boersema, Trouw 29 oktober 2019

<https://www.trouw.nl/nieuws/de-raad-van-state-wil-een-hoge-drempel-voor-het-bindend-referendum~b1fa17bf/>

⁷ : Raad van State: Voorstel van wet van het lid Van Raak houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot opneming van bepalingen inzake het correctief referendum

<https://www.raadvanstate.nl/@113252/w01-19-0027/>

⁸ : Steun in Kamer voor SP-plan correctief referendum, 9 september 2020

<https://nos.nl/artikel/2347506-steun-in-kamer-voor-sp-plan-correctief-referendum.html>

⁹ : Het R-woord, door Arendo Joustra, hoofdredacteur Elsevier Weekblad, in Non Solus, Elsevier Weekblad, 10 oktober 2020

SP stelt correctief referendum voor

¹⁰ : Vergelijk Trump eens met onze Nederlandse politici door Theodor Holman, Het Parool, 1 juni 2017
<https://www.parool.nl/nieuws/vergelijk-trump-eens-met-onze-nederlandse-politici~bd867966/>

¹¹ : SP presenteert verkiezingsprogramma, wil af van de euro, 22 september 2020
<https://nos.nl/artikel/2349388-sp-presenteert-verkiezingsprogramma-wil-af-van-de-euro.html>